

tam spiritualem gratie, ut post mortem naturalem transeat ad vitam gloriae.

25. AMEN, AMEN DICO VOBIS, QUIA (quod) VENIT HORA, ET NUNC EST, QUANDO MORTUI AUDIENT VOCEM FILII DEI, ET QUI AUDIERINT, VIVENT. — « No longo post futurum arbitris, inquit Chrysostomus, subdit: Et nunc est. Nam si futura tantum annuntiaret, non immerito esset dubitandum, sed se in terris cum ipsis conversante, hæc ventura dicit. » Nam, ut ait Theophylactus: « Dicit hic de his (tribus) quos suscitaturus erat, ut de filio viduae, filia Archisynagogi et Lazaro, » et maxime de Lazaro; hunc enim in Judæa suscitaturus erat, cæteros duos vero in Galilæa. Christus enim hic loquitur in Judæa Judæis, et hoc significat: *nunc est*. Assurgit enim Peccatus a resurrectione spiritali animarum e peccato ad vitam gratia factam a se, ad resurrectionem corporum a se factam, dum ipse adhuc in terris viveret, indeque vers. 28, assurgit ad plenam resurrectionem et gloriam corporum, quam faciet in die judicii. Nam ex potestate suscitandi animas a morte peccati ad vitam gratia, tanquam ex re majori et difficiliori, probat Christus se habere potestatem suscitandi corpora: quod minus et facilius est. Ita Toletus, Jansenius et Franciscus Lucas ex S. Chrysostomo et Theophylacto; licet S. Cyrillus, Maldonatus et alii censentes hæc agi de resurrectione communi et universali, et « nunc est » accipiant de die judicii extremi. Totum enim tempus legis novæ S. Joannes, *epist. I*, cap. II, vers. 18, vocat horam, et *quasi* tempus novissimam; quia scilicet hoc est ultimus hominum status, ac proinde omnia que in eo fiunt, videntur adesse quasi presentia, et nunc hæc hora fieri.

24. AMEN, AMEN DICO VOBIS, QUIA QUI VERBUM MEUM AUDIT, ET CREDIT EI QUI MISIT ME, HABET VITAM ÆTERNAM, ET IN JUDICIUM NON VENIT, SED TRANSIIT A MORTE IN VITAM. — « Amen, amen. » Geminatio hæc attentionem excitat. Significat enim rem quam asserit non tantum esse certissimam, sed et summe necessariam ad salutem eternam. Vide dicta cap. III, 3. « Quia, » id est *quod*. « Audit, » ita ut credat et obediat verbo meo. Unde subdit: « Et credit ei qui misit me, » ac consequenter credit mihi quasi Filio, a Patre in mundum ad ejus salutem missi. Non dicit: « Et credit mihi, » sed amplius. Dicendo enim: « Et credit ei qui misit me, » involvit mysterium sanctæ Trinitatis et Incarnationis: quæ duo sunt præcipua fidei capita et summe ad salutem necessaria. Ille enim qui misit Filium, est Deus Pater: jam Pater et Filius juncti necessario spirant Spiritum Sanctum: an tibi tota sancta Trinitas.

HABET VITAM ÆTERNAM. — « Habet, » jure, merito et spe, sed necdum in re. « Habet » ergo, id est certo habebit, si in fide perseveret illique congruenter vivat usque ad mortem. Vide dicta cap. III, vers. 16.

ET IN JUDICIUM (id est in condemnationem, puta in gehennam) NON VENIT, — non vadit. Vide dicta cap. III, vers. 17.

TRANSIIT (id est certo transibit, utitur præterito pro futuro ob rei certitudinem, *q. d.* Certo et infallibiliter transibit, perinde ac si jam transisset) A MORTE (corporis temporaria) IN VITAM ÆTERNAM, — beatam in oculis; licet enim reprobi damnandi, suscitandi sint quoque ad vitam, ut ardeant in gehenna, tamen hæc vita gehennalis, continua potius erit mors, quam vita. Nam, ut ait S. Augustinus, lib. VI *De Civit. Dei*, cap. XII, « nulla major et peior est mors, quam ubi non moritur mors. » In gehenna ergo erit mors vitalis, et vita mortalis, hæc est semper moriens, et nunquam mortua. Rursum planius, *q. d.* Qui credit et obedii Deo Patri et Filio ab eo misso, « transiit a morte » animæ per peccatum mortuæ, ad vi-

tam spiritualem gratie, ut post mortem naturalem transeat ad vitam gloriae.

25. AMEN, AMEN DICO VOBIS, QUIA (quod) VENIT HORA, ET NUNC EST, QUANDO MORTUI AUDIENT VOCEM FILII DEI, ET QUI AUDIERINT, VIVENT. — « No longo post futurum arbitris, inquit Chrysostomus, subdit: Et nunc est. Nam si futura tantum annuntiaret, non immerito esset dubitandum, sed se in terris cum ipsis conversante, hæc ventura dicit. » Nam, ut ait Theophylactus: « Dicit hic de his (tribus) quos suscitaturus erat, ut de filio viduae, filia Archisynagogi et Lazaro, » et maxime de Lazaro; hunc enim in Judæa suscitaturus erat, cæteros duos vero in Galilæa. Christus enim hic loquitur in Judæa Judæis, et hoc significat: *nunc est*. Assurgit enim Peccatus a resurrectione spiritali animarum e peccato ad vitam gratia factam a se, ad resurrectionem corporum a se factam, dum ipse adhuc in terris viveret, indeque vers. 28, assurgit ad plenam resurrectionem et gloriam corporum, quam faciet in die judicii. Nam ex potestate suscitandi animas a morte peccati ad vitam gratia, tanquam ex re majori et difficiliori, probat Christus se habere potestatem suscitandi corpora: quod minus et facilius est. Ita Toletus, Jansenius et Franciscus Lucas ex S. Chrysostomo et Theophylacto; licet S. Cyrillus, Maldonatus et alii censentes hæc agi de resurrectione communi et universali, et « nunc est » accipiant de die judicii extremi. Totum enim tempus legis novæ S. Joannes, *epist. I*, cap. II, vers. 18, vocat horam, et *quasi* tempus novissimam; quia scilicet hoc est ultimus hominum status, ac proinde omnia que in eo fiunt, videntur adesse quasi presentia, et nunc hæc hora fieri.

Alii addunt Christum loqui de Sanctis, quos moriens et resurgens a morte suscitavit, *Matth.* cap. XXVII, vers. 52. Plenissimus erit sensus, si de omnibus omnino a Christo suscitatis et suscitandis intelligas.

ET QUI AUDIERINT, — id est qui senserint vocem Christi, sive qui illi obediant, perinde ac si audirent vocem Filii Dei, qui vocat ea que non sunt quasi ea que sunt. Est catachresis. Constat enim mortuos non audire, ac prius debere a morte suscitari, antequam vocem audire possint.

VIVENT. — Resurgent vi et virtute vocis Christi.

26. SICUT ENIM PATER HABET VITAM IN SEMETIPSO; SIC DEDIT ET FILIO HABERE VITAM IN SEMETIPSO. —

« Habere vitam in semetipso » tria significat. *Primo*, habere vitam a se suaque essentia, non ab alio; Dei enim essentia est vita, et vita est essentia. Deus ergo essentialiter et per essentiam est ipsa vita, essentialis, increata et immensa. Ita S. Augustinus hic, *tract. 19*: « Quid est, inquit, Habet Pater vitam in semetipso? Non alibi habet vitam, sed in semetipso: vivere quippe sum in illo est, et non aliunde. Non alienum est, non quasi mutuatur vitam, neque quasi particeps sit

vita ejus, vite que non est quod ipse, sed habet vitam in semetipso, ut ipsa vita sibi sit ipse. » *Secundo*, habere Deum vitam in se, esse esse fontem omnis vite, ex quo scilicet omnis angelorum, hominum, animalium et plantarum vita, quasi ex uberrimo et vitali fonte profuat, nec aliunde obtinere possit. Ita S. Euthymius. « Habere vitam in semetipso, » ait, hæc est ad modum fontis scaturire facit vitam, juxta illud: « Quoniam apud te est fons vite, » *Psal. xxxv*, vers. 10. *Tertium*, quod ex primo et secundo consequitur, « habere vitam in se, » est habere vitam in sua potestate, esse dominum vite, dominari viventibus omnibus, ut eis vitam dare, conservare, auferre ad libitum possit sine patet unitas essentie, puta Deitatis, in Patre et Filio: nam alioqui si Filius haberet vitam essentiam a Patre, haberet vitam in alio, scilicet in Patre, qui vitam illi dedit; jam autem habet vitam in semetipso, id est in sua essentia divina, quam proinde eandem omnino habet cum Patre. Ita Chrysostomus: « Ecce, ait, quomodo in nullo prorsus differunt, » nisi quod alter Pater est, alter Filius.

SIC DEDIT ET FILIO HABERE VITAM IN SEMETIPSO, — quia Filius Deus est, idque juxta tres modos jam recensitis. « Ut vita ejus non esset egens vita, ait Augustinus, ne participando intelligatur habere vitam; si enim participando haberet vitam, posset et amittendo esse sine vita: hoc in Filio ne accipias, ne cogites, ne credas. Manet ergo Pater vita, manet et Filius vita: Pater vita in semetipso, non a Filio; Filius vita in semetipso, sed a Patre »

Porro, S. Cyrillus id ipsum explicat de Christo, non qua Deus, sed qua homo est, *q. d.* Christus, qua homo est, habet vitam in semetipso, hoc est, vite et necis in omnes habet potestatem, vite necisque omnium est dominus; ipse enim a Patre constitutus est iudex vivorum et mortuorum, Unde sequitur:

27. ET POTESTATEM DEDIT EI JUDICEM FACERE, QUIA FILIUS HOMINIS EST. — *q. d.* Quia Christus qua Deus, habet vitam in semetipso, hinc qua homo, habet potestatem judicandi omnes. Te enim quæ hæc specificative sumitur, non reduplicative, idemque valet quod *tenetur*, ut *tenetur*, sumatur *pro eo*; *secundo* tamen et nervosius, *quæ* quæ accipias reduplicative et causaliter, ut sonat. Dat enim causam cur Deus dederit Christo potestatem judicariam. Causa est, quia Christus Filius hominis est, quia incarnari dignatus est hominem fieri *q. d.* Voluit Deus homines per Christum hominem judicare, ut congruum esset iudicium, congruoque modo, scilicet sensibili et humano, fieret, utque sicut ipse per Christum hominem mundum salvat, sic et per ipsum eundem iudicet; hominem, inquam, illum, qui cum *tenetur* esset, vitam humanam induit, eamque pro hominum salute morti exposuit et prodedit.

Quare ipse tanta sui exinanitione, qua voluit fieri homo, morique pro hominibus, meruit hæc exaltationem judicarie potestatis, ut omnium sit iudex, qui omnium fuit salvator. Ita Toletus, Jansenius, Maldonatus et alii. Audi S. Augustinum: « Secundum quod Filius est Dei, sicut habet Pater vitam in semetipso, sic et dedit Filio vitam habere in semetipso; secundum autem quod Filius hominis est, potestatem dedit et iudicium faciendi. » Et paulo post: « Secundum hoc accepit potestatem judicandi, quia Filius hominis est; nam secundum quod Dei Filius est, semper habuit hanc potestatem. » Causam duplicem addit. Prior est: « Adjectum erat, ait, ut judicandi viderent iudicem; judicandi forma erant boni et mali: restabat, ut in iudicio inter servi bonis et malis ostenderetur, forma Dei solis servaretur. » Posterior: « Forma illa erit iudex, qua stetit sub iudice: illa iudicabit, quæ iudicata est; iudicata est enim inique, iudicabit iuste. »

28. NOLITE MIRARI HOC, QUIA (quod) VENIT HORA, IN QUA OMNES QUI IN MONUMENTIS SUNT, AUDIENT VOCEM FILII DEI. — « Hora, » id est tempus legis Evangelicæ, quæ omnium est, ultima et novissima, in cuius fine fiet resurrectio mortuorum et universale iudicium, ut dixi vers. 25.

QUI IN MONUMENTIS SUNT, — puta mortui et sepulti, sub quibusetiam mortuos insepultos accipit. Nam, ut ait S. Augustinus, « ab his qui naturaliter sepulti sunt, etiam eos significavit, qui naturaliter sepulti non sunt. »

AUDIANT, — hoc est, sentiant sententiam, vim et efficaciam vocis Christi.

VOCEM FILII DEI. — Erit hæc vox tubalis Archangeli, forte Michaelis: « Surgite, mortui, venite ad iudicium, idem conrepantibus et consonantibus aliis aliorum angelorum tubis et vocibus. Dicitur vox Dei et Christi, quia ejus jussu, sed angelorum ministerio, formabitur in aere, ita ut per totum orbem resonet, ab eoque efficaciam suscitandi mortuos accipiet, quasi ejus instrumentum, saltem morale. Non enim est necesse huic tubæ vim physicam suscitandi mortuos tribuere. Da hæc voce et tuba plura dixi I *Thessal.* IV, 16. »

29. ET PROCEDET QUI BONA FECERUNT, IN RESURRECTIONEM VITÆ (beatæ et æternæ); QUI VERO MALA EGERUNT, IN RESURRECTIONEM JUDICII, — id est condemnationis et gehennæ, *q. d.* Boni resurgent ad gloriam, mali ad gehennam.

PROCEDET. — *Græco* *ἐκπορεύεται*, id est egredietur, scilicet a suis monumentis et sepulchris resurgent, tendentque ad vallem Josaphat juxta Jerusalem, in qua fiet iudicium universale, ut ibi a Christo iudice pro meritis cælo vel inferno adjudicentur.

Objicit hic Christus Judæis sibi incredulis et rebellibus, suam potestatem judicariam, ut ejus meti eos terreat, conterat et convertat, æque ad fecit in fine vite cum a Caipia Pontifice adjuvatus, an esset Filius Dei, respondit se esse, *Matth.*

que ad mortem condemnandus addidit: « Verumtamen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus caeli, » *Matth. XXVI, 64.*

Nulla enim terribilior res est et efficacior ad promovendum hominum animos, ut penitentiam agant vitamque sanctam instituunt, quam viva representatio iudicii extremi. Quocirca Christus ascendens in caelum, per angelos jussit Apostolos praedicare suam ad iudicium reditum, *Actor. I, 41;* ideoque eundem Paulus Areopagitis inculcavit, ac inter alios S. Dionysium convertit, *Act. XVII, 31.* In iudicio enim cuique jaletur aequa aeternitatis, vel beatissimae vel miserimae. « In omnibus operibus tuis ergo memorare novissimam tuam, et in aeternum non peccabis, » *Eccli. VII, 40.* Vide ibi dicta. Sene fatalis ille dies mundi ultimus erit decretorius, et horrore aeternitatis, qui probos ab improbis determinabit et longissime separabit, atque probos omni felicitate cumulabit, improbos omni calamitate obruet, idque in aeternum. Hoc mirum et miserabile divortium assidue cogita, stude sanctitati, vive aeternitati.

30. NON POSSUM EGO A MEIPSO FACERE QUIDQUAM. SICUT AUDIO, JUDICO, ET JUDICIUM MEUM JESTUM EST: QUIA NON QUERO VOLUNTATEM MEAM, SED VOLUNTATEM EIUS QUI MISIT ME. — Demonstrat Christus iudicium suum, quo quia homo omnes homines iudicabit, fore justum, ex eo quod ipse aliud iudicare et velle non possit, quam id quod iudicat et vult Pater. Nam ipse, quia Deus, idem numero habet iudicium, eandem numero mentem et voluntatem divinam, quam habet Pater: quia homo vero, totus regitur a deitate et Verbo inhabitante, ut aliud iudicare et velle nequeat, quam id quod eius deitas, quasi praeses iudicat et vult. Ita S. Augustinus, S. Chrysostomus, Euthymius et alii.

SICUT AUDIO (a Patre verissime iudicante iudicandum esse), SIC JUDICO — semper, ac praesertim sic iudicabo in die iudicii. « Audio » ergo idem est quod cognosco, intelligo, video; in divinis enim idem est audire et videre, imo idem est in mente; mens enim eminenter continet visum, auditum caeterosque sensus. Ostendit suum iudicium, quo omnes iudicabit, fore verum, quia non ex suo, sed ex Dei Patris iudicio, quod constat esse verissimum et aequissimum, iudicabit. Unde subdit: « Et, » id est itaque, vel ideoque, « iudicium meum iustum est. » Ita S. Chrysostomus: « Per auditum, ait, nihil aliud intelligitur, quam nihil aliud posse, quam quod Pater, *g. d.* Ita iudico, ac si Pater ipse iudex sit. »

QUA NON QUERO VOLUNTATEM MEAM (scilicet solam, aut a Patris voluntate diversam, talem enim non habeo), SED VOLUNTATEM EIUS QUI MISIT ME, — nam voluntas mea divina eadem numero est cum voluntate Patris: voluntas autem mea humana voluntati divinae plane conformis est, ab eaque per omnia dirigitur: quare aliud ab illa velle et iudicare nequit. Ita S. Augustinus: « Non

quia, inquit, ipsius in iudicando nulla voluntas est, sed quia non est illa voluntas ejus propria, ut ait a Patris voluntate aliena. » Nam, ut ait Cyrillus, « illius voluntatem quasi regulam in omnibus sequitur, » ideoque, ait Euthymius, illius voluntas etiam mea est. » Dat causam a priori, cur suum iudicium futurum sit iustum; quia scilicet voluntas ejus plane sublegetur et conformis est voluntati divinae, eo quod subsistat in persona divina Verbi, ab eaque regatur: voluntas enim flectit regitque intellectum, ejusque iudicium, quocumque vult. Quare si voluntas humana conformis sit voluntati divinae, etiam intellectus et iudicium humanum conformia erunt intellectui et iudicio divino; praesertim quia in Deo, in re idem omnino est intellectus et iudicium, quod voluntas; in Deo enim omnes potentiae divinae attributa in re idem sunt cum essentia divina, ex qua, quae ex fonte suo, imo quasi ex omni hinc oceano promanant, in eoque essentialiter coeunt et ununtur: quare ipsa infallibilis est omnis veritatis et iustitiae norma ac regula, quam Christus in omnibus sequitur, nec ab ea vel hilum deviare potest, ideoque tam voluntas ejus, quam intellectus et iudicium rectissima, verissima et iustissima sunt, et erunt semper.

31. SI EGO TESTIMONIUM PERHIBEO DE MEIPSO (quod sim Filius Dei, ideoque quia homo, Dei iudicio et voluntati per omnia conformis), TESTIMONIUM MEUM NON EST VERUM, — id est legitimum, iudicium et fide dignum. « Verum » enim hic non opponitur falso, sed illegitimo, infido, incerto; respondet enim Hebr. *אמת* *neeman*, id est fidele, congruum et fide dignum. Fieri enim potest, ut quis verissimum de seipso dicat testimonium, sed tamen apud homines fide careat, propter suspicionem de nimio sui ipsius amore, ait Euthymius.

Est prolepsis, sive occupatio, qua Christus occurrit tacite objectioni Scribarum dicentium: Tu, o Jesu, praedicas te esse Filium Dei, ideoque sequi in omnibus Dei iudicium; at non credimus tibi, nisi Dei, vel viroarum fide dignorum testimonio id probes; tuum enim testimonium, hic in re tua tibi que propria, nobis suspiculum videtur, nec fide dignum. Respondet Jesus: Fateor vobis, quae concedo testimonium meum de meipso non esse legitimum, nec fide dignum, si ego solus ex me ipso hoc testificor: do vobis ergo ut mihi soli non credatis; ad ego non solus, sed patris alii fide digni idem de me testificantur, ut patebit vers. sequenti. Loquitur enim Christus magis ex confessione et ex communi Iudeorum sensu, quam ex suo, ut patet *Joan. VIII, 13.* Ubi iudei Christo in faciem objecerunt dicentque: « Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum. » Quibus respondet Christus, *vers. 14 et 16:* « Verum est testimonium meum, etc., quia solus non sum, sed ego et qui misit me Pater. » Ita S. Cyrillus, Chrysostomus, Leonius Theophylactus, Euthymius et alii.

32. ALIUS EST QUI TESTIMONIUM PERHIBET DE ME: ET SCIO QUIA VERUM EST TESTIMONIUM QUOD PERHIBET DE ME. — « Alius, » scilicet Deus Pater, qui in baptismo meo caelitus insonuit: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, » *Matth. III, 17.* Ita S. Cyrillus, Beda, Rupertus; rursum « alius; » scilicet Joannes Baptista mihi attestatur, ut sequitur. Ita S. Chrysostomus, Leonius, Theophylactus, Euthymius, Jansenius, Maldonatus et alii. « Alius » ergo, id est alii sunt, qui testificantur me esse Filium Dei; scilicet Deus Pater, Joannes Baptista, Moses, Propheta atque opera mea divina et miraculosa; hos enim omnes testes in sequentibus pro se producit Christus, ut probet se esse Messiam et Dei Filium.

ET SCIO QUIA VERUM EST. — *g. d.* Ego pro me haece testibus non egeo; scio enim ex scientia propria et divina verum esse id quod testantur, scilicet me esse Filium Dei. Quare ego eorum testimonium produco, non propter me, sed propter vos, ut mihi tot testimonio probato fidem adhibeatis.

33. VOS MISISTIS AD IOANNEM (cap. I, vers. 19), ET TESTIMONIUM PERHIBUIT VERITATI. — *g. d.* Vos misistis legatos ad Joannem, quasi ad virum vestra opinione sanctum et omni fide dignum, ut eum rogaretis an ipse esset Messias: Joannes respondit non se, sed me esse Messiam, hocque testimonium non dedit meae amicitiae aut gratiae (nam me ante non viderat), sed « veritati. » Ipsam enim nil dare gratiae, sed omnino veritati, vos ipsi existimastis, cum eum pro Messia recipere voluistis: « ergo testimonium ejus refellere non potestis, » ait Euthymius. Plane convincit Scribas hic Christus ex Joannis testificatione, utpote apud Iudeos certa et irrefragabili, se esse Messiam.

34. EGO AUTEM NON AB HOMINE TESTIMONIUM ACCIPIO. — *g. d.* Ego pro me teste Joanne non egeo; cum enim Deus Deique Filius, cui Joannes, Moses et Propheta credere debent, ab eoque doceri, omnemque gratiam et auctoritatem accipere. Rursum, ut ait Cyrillus: « Ostendit sibi nullius hominis testimonium esse necessarium, cum a splendore signorum ac gloria, natura Deus demonstratur, » *g. d.* Ego cum sim Deus, hominum testimonio commendatione, celebratione, non indigeo. Ita Theophylactus, Leonius, Maldonatus, Jansenius et alii.

SEN HEC DICO UT VOS SALVI SITIS. — Hoc est, ut ait S. Chrysostomus: « Ego hominis non indigeo testimonio, cum Deus sim: verum cum Joannes tante apud vos auctoritatis sit, cum tanquam Prophetam admittimini, mihi autem ut miracula facienti non credatis; ideoque ejus testimonium vobis in memoriam redico, omniaque facio ut vos alliciam et salvos faciam. »

35. ILLE ERAT LUCERNA (Graece *λίμνος*, id est illa lucerna, scilicet eximia et singularis) ARDENS ET LUCENS. VOS AUTEM VOLUISTIS AD HORAM EXULTARE IN LUCE EIUS. — Joannes non erat ipsa lux

ex se lucens (haec enim erat ipse Christus, *Joan. I, 9*), sed erat lucerna, quae lumine a Christo accepto in se Dei cognitione et amore ardebat, alius vero exemplo sanctitatis et fervore predicationis lucebat. Joannem enim misit Deus post longum per plura saecula, Prophetarum omnium silentium, quasi coelestem Prophetam, qui tenebras ignorantiae Iudeorum velut lucerna illuminaret, eisque veram lucem, puta Christum Dominum, ostenderet, eique facem praeferret. Ita S. Cyrillus, Leonius, Theophylactus et Euthymius. Christus ergo est sol iustitiae, Joannes quasi stella et luna a sole illuminata. Lux enim naturaliter unigenitus est, qui ex luce, id est ex substantia unigenitus est, effluit, ait Cyrillus. Joannes vero lucerna fuit, quia luxit luce ab eo derivata et participata; luxit, inquam, oleo, id est gratia Spiritus Sancti, quae instar olei, animas nostras, quasi lucernas ingressa, nutrit, conservat, auget. Unde ejus typus fuit lucerna oleo ardens in templo, ante Deum residentem in Sancto sanctorum; sic enim Joannes lucet ante Christum. Lucerna ergo ardens ac lucens semper in tabernaculo testimonii fuit Joannes Baptista, ait Cyrillus. Vide dicta *Evangelii* *XXV, 31.*

Moraliter: S. Bernardus, *serm. De S. Joanne Baptista*, docet sanctos viros et predicatorum, prius in seipsis debere ardere charitate et zelo; antequam aliis praedicando luceant. « Est enim, ait, tantum lucere vanum, tantum ardere parum; ardere et lucere perfectum. » Et inferius: « Ille erat lucerna ardens et lucens. Non ait: Lucens et ardens, quia Joannis ex fervore splendor, non fervor prodiit ex splendore; sunt enim qui non eo lucent, quia fervent, sed magis fervent ut lucent. At isti plane non fervent charitatis spiritu, sed studio vanitatis. » Ac mox triplicem in Joanne ardorem et splendorem assignans, subjicit: « Ardens enim erat in seipso vehementi austeritate conversationis; erga Christum intimo quodam et pleno fervore devotionis; erga peccantes proximos constantia libera inercationis; luxit nihilominus, ut paucis dixerim, exemplo, digito, verbo; et seipsum ostendens ad imitationem, et luminare majus, quod latebat, ad peccatorum remissionem, et ipsas quoque tenebras nostras illuminans. » Et mox: « Considera hominem angelico promissum oraculo, conceptum miraculo, sanctificatum in utero, et novum in novo homine penitentiae mirare fervorem. » Audi Alcinum hic: « Joannes erat lucerna, illuminatus a Christo luce, ardens fide et dilectione, lucens verbo et actione; qui praemisus est, ut inimicos Christi confunderet, secundum illud: Paravi lucernam Christo meo, inimicos ejus indium confusionem. »

Talis fuit S. Athanasius; unde S. Gregorius Nazianzenus, *orat. 21*, quae est de laudibus Athanasii, ipsum nuncupat oculum mundi, prelatum sacerdotum, ducem et magistrum

Confessorum, vocem sublimem, firmam fidei columnam, post Joannem Baptistam secundam Incernam lucentem et ardentem. Aditque: Athanasius per invictam patientiam, dissidentibus magnis, » eos ad se adiciens et inter se concilians. Et inferius: « Virgines inquit, eum ut pronubum laudent, conjuges moderatorem, Anachoretæ excitatorem, Cenobitæ legislatorem, simplices deductorem, speculationi dediti Theologum, hilares frænum, calamitosi consolatorem, canities baculum, juvenis pedagogum, paupertas largitorem, divitiæ dispensatorem, egrotantes medicum, sani valetudinis custodem; omnes denique eum qui omnibus omnia factus est, ut omnes, vel quamplurimos lucrifaceret. » Et antèrius: Ipse, ait, Abraham, Isaac, Jacob, David, Samuelis, Eliæ, Elisæi ceterorumque Sanctorum virtutes, « in unam sui ipsius complexus animam, unum ex omnibus virtutis simulacrum numeris omnibus absolutum edidit. » Talis quoque fuit S. Basilius, de quo idem Nazianzenus, *orat.* 20. « Basilius vox, ait, erat tonitru, quia vita ejus erat fulgur. » Quia vita fulgurabat, ideo voce tonabat.

VOS AUTEM VOLUISTIS AD HORAM (ad modicum tempus) EXULTARE IN LUCE EJUS. — *q. d.* Initio prædicante Joanne cum tanta vitæ sanctitate et zelo, gavisi estis et exultastis, quod tantus Propheta coelitus exortus esset, quem sperabatis fore vestrum Messiam; sed ubi Joannes vestra scelera taxare cepit, ac indicare me esse Messiam, me, inquam, pauperem et humilem, vos Joannem spreveritis, nec testimonio ejus de me credidistis; quia si credidissetis, me pro Messia recepissetis. Hoc est quod ait Lucas, cap. vii, 30: « Pharisei autem et legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsis, non baptizati ab eo, » scilicet Joanne. Ita S. Cyrillus, Chrysostomus et alii.

30. EGO AUTEM HABEO TESTIMONIUM MAJUS JOANNE OPERA ENIM, QUE DEDIT PATER UT PERFICIAM EA; IPSA OPERA, QUE EGO FACIO, TESTIMONIUM PERHIBENT DE ME, QUIA PATER MISIT ME. — « Majus Joanne, » id est majus testimonio Joannis. « Majus, » id est certius, efficacius, magis convincens me esse Messiam, Dei Filium, a Deo missum ad hominum salutem. Hoc majus testimonium sunt mea opera, id est miracula, « que dedit mihi Pater, » ut illis probem me ab eo missum. Nam « Joannis testimonium poterat quispiam calumniari, tanquam ad gratiam factum, ait Euthymius; verum opera omni suspitione libera, cunctorum ora contentiosa obturant. » « Opera enim etiam insanis persuaderent, » inquit Chrysostomus. Adit S. Cyrillus: « Quoniam ergo non dignus vobis Joannes fide videtur, majorem testem offero, cujus splendorem vestre oculos ita perstringat, ut nihil omnino dicere possitis: non enim verbis, nec auctoritate hominum rem meam approbo, sed miraculorum splendore ac gratia, me ex Deo naturæ et natura Deum ostendo. »

OPERA (miracula) QUE EGO FACIO, TESTIMONIUM PERHIBENT DE ME, — quia miracula (quale fuit recens paralytici sanatio, v. g. ait Theophylactus) mea sunt opera supernaturalia, que a nulla creata causa fieri possunt, sed Deo soli sunt propria: unde ipsa sunt quasi sigillum Dei, quibus ipse mihi testimonium perhibet nempe doctrinam obseqnat et confirmat. « Quia sunt opera solius divine virtutis, » ait Euthymius. Unde Lyranus: « Firmum, ait, testimonium est per opera soli Deo possibile, qui non potest testis esse falsitatis. » Sic et S. Chrysostomus, Cyrillus et alii.

Hinc sequitur Judæos potuisse et debuisse certo cognoscere Jesum esse Messiam, sive Christum et Dei Filium, ex miraculis que patrabat. *Primo*, quia Jesus illa faciebat hoc fine et scopo, ut illis probaret se esse Christum et Deum. hoc ergo evidens erat in attestante, scilicet in miraculis, que testabantur ipsum dicere verum, scilicet se esse Deum Deique Filium. *Secundo*, quia Jesus fecit omnia miracula que Prophete prædixerunt a Christo esse faciendâ, ut ipse ostendit *Matth.* xi, vers. 4 et 5. *Tertio*, quia, licet aliqui Prophete et viri sancti nonnulla miracula ediderint, non tamen tot et tanta, quot et quanta edidit Jesus. Rursum Prophete faciebant miracula non sua virtute, sed invocatione Dei; Christus autem sua virtute, sua auctoritate, suo jussu et imperio quasi Dominus illa efficiebat. Itale ergo facile erat cognoscere ipsum esse Messiam et Deum. Ita S. Athanasius, lib. *De Incarnat. Verbi*. Hinc etiam multi e Judæis ipsum ut talem agnoverunt; alii tamen, præsertim Principes et Scribæ, licet secreto et sedate omnia Jesu gesta considerantes, illis convincerent ipsum esse Messiam; tamen alias ira et invidia contra eum acti cæcæque, ipsum ut talem non agnoverunt, aut potius agnoscere noluerunt.

Igitur duobus maxime modis miracula Jesu probant eum esse Deum. Primum, ratione modi faciendi, ut dicitur: quod præpotenti illa vi, sibi propria, uteretur in peragendis miraculis. Deinde nonnulla etiam sibi miracula reservavit, que ipsa sui natura convincunt et damnant eum esse Deum: qualia sunt, quod natus est de Virgine; quod secreta cordium, et quid esset in homine, nosset, et secreta omnia que causa fuit quælibet Apostoli dicerent se credere quod a Deo exisset. Item, quod futura omnia que in passione, morte et post resurrectionem iuxta Scripturam eventura erant, prædixit: quod, cum voluit, animam suam in cruce posuit, ac deinde tertia die resumpsit; quod ascendit in caelum; quod misit Spiritum sanctum; denique quod mirificam illam vim patrandorum miraculorum in Apostolos et septuaginta duos discipulos in Apostolos et septuaginta duos discipulos transfudit. Hoc quoque singulare in Christo, eique soli servatum, quod dicitur sum, vis scilicet et potestas semper et ubique prompta et

parata, et nusquam restricta, tam grandia edendi miracula, tam incredibilia et nature facultatem superantia, tam plena et perfecta, tam salutaria, tam vera, tam certa ac clara, tam divina ac convenientia Filio Dei. Inter que maxime eminet salutifera illa et presentanea virtus sanandi omnes morbos omnium, ut dicitur, quotquot eum adibant sanitatis recuperanda gratia, omnibus locis, omni tempore. Hæc absoluta potentia et perpetua virtus, solius est Christi. Nec in veteri Testamento Eliæ, aut Elisæo, aut etiam in legis promulgatione Moysi, aut angelis unquam concessa fuit: quippe qui tantum ex intervallo miracula ediderunt, ut ex historiarum collatione constat. Præterea miracula eorum certo numero comprehendebantur: Christi miraculorum continua series erat, nec ullus numerus iniri poterat. Ita S. Augustinus, *epist.* 3 ad Volusianum; S. Cyrillus et Chrysostomus, que citat et sequitur S. Thomas, *III part., Quest.* XLIII, art. 4. Quibus adde ea que Christi mortem quasi effectus consecuta sunt, uti fuere totius mundi per duodecim Apostolos piscatores ad Christum conversio, fervor fidelium primitivæ Ecclesiæ, *Actor.* ii et seq., Martyrum innumerum invictum robur, imo in tormentis exultatio, etiam puerorum, virginum et feminarum, etc. Quæ omnia clamant Christum ut Dei Filium esse colendum, amandum et adorandum, utpote qui solus hæc opera divina Deoque propria efficeret. Hæc est gloria Verbi incarnati, quam celebrat S. Joannes, cap. i, vers. 14 *Evangel.*

31. ET QUI MISIT ME PATER, IPSE TESTIMONIUM PERHIBUIT DE ME: NEQUE VOCEM EJUS UNQUAM AUDISTIS, NEQUE SPECIEM EJUS VIDISTIS. — « Testimonium perhibuit, » cum in meo baptismo coelitus insonuit: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, » *Matth.* cap. iii, vers. 17. Ita S. Chrysostomus. Rursum « testimonium perhibuit de me, » per Scripturas, puta per Mosem et Prophetas, qui de me meisque operibus ante tot centenos annos prophetarunt, uti *Exod.* explicat Christus, vers. 39. Ita Theophylactus, Nonnus, Euthymius et alii. Adit S. Augustinus et S. Hilarius, lib. *VI De Trinit.*, Patrem testificari Jesu, quod ipse sit Filius Dei, cum ejus operibus, id est miraculis cooperatur, eique vim illa operandi tribuit. Verum hoc testimonium includitur in ipsis miraculis, de quibus egit versu præced.

Nota: Christus hic præter testimonium Joannis, tria alia majora adducit, quibus se probat esse Messiam: primum, ex miraculis, vers. 36; secundum, ex voce Patris in baptismo; tertium, ex Scripturis, vers. 39.

38. ET VERBUM EJUS NON HABETIS IN VOBIS MANENS (Arabice, non est firmatum in vobis), QUIA QUEN MISIT ILLI, HUC VOS NON CREDITIS. — Connexio, et consequenter argumentatio horum verborum

est obscura, quam proinde varii varie elucidant (1).

Primo, plane et genuine sic exponas, ut sit occupatio et concessio, *q. d.* Vos, o Scribæ, mihi alleganti testimonium Dei Patris de me, obiectis vos illud non audisse, eo quod vocem Dei propriam et naturalem non audiveritis, nec speciem et faciem ejus videritis, sicut vidit Moses, legem a Deo accipiens in Sina, *Exod.* xix, cui proinde vos credere assensistis. Respondeo: Concedo id quod dicitis, sed addo quod nemo, ne Moses quidem, nec majores vestri legem a Deo accipientes in Sina, audierunt propriam Dei vocem, nec ejus speciem et faciem viderunt; sed tantum copiosum ignem, quo tegebatur Deus, viderunt, et vocem in aere ab angelo vice Dei formatam audierunt. Ego enim solus, qui sum Filius Dei naturalis, ideoque Deo intimus, vocem ejus propriam audivi, et speciem, vis faciem ejus divinam vidi, et video assidue; sed tamen vos urgeo et convinco quod verbum Dei mihi attestantis audistis, cum in baptismo meo Deus Pater publico sono edixit: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, » *Matth.* iii, 17. Rursum quod verbum Dei de me audistis in S. Scripturis, puta in Mose et Prophetis, qui me esse Messiam et Deum attestantur. Verum vos, licet hoc Dei de me verbum et testimonium audiveritis, illud tamen non habetis in vobis manens, quia illud non penetratis mente, non capitis, non intelligitis, non comprehenditis, non creditis, eo quod id me, velut a Deo Patre missum, credere nolitis: qua in re graviter erratis et peccatis. Si enim verbum angeli, vice Dei cum Mose quasi servo suo loquentis, audistis illicque creditis; multo magis verbum Dei mihi attestantis quod sim ejus Filius, audire illicque credere deberetis, præsertim cum Moses mihi testimonium perhibeat meque a vobis audiri jubeat, ut sequitur. Ita Euthymius: « Cum sermo, ait, qui per legem datus est ac Prophetas, clamet quod Pater Filium suum missurus sit ad salutem vestram, et quod vos illi credere oporteat, vos huic quem ille misit, non credentes, non assensistis predicto ejus sermone, ac proinde nec habetis in vobis manentem. » Hic sensus videtur clarus, planus et genuinus.

Secundo, tamen S. Hilarius, lib. *IX De Trinit.*, totum hunc locum sic necit et explicat, *q. d.* Propterea vocem ejus non audistis, nec speciem vidistis, nec verbum ejus manet in vobis, quia

(1) Coherentia vers. 37 et 38 hæc nobis videtur magis apta: Ipse Pater de me testatus est: sed clarum et perspicuum est ejus testimonium, quoniam vocem ejus nusquam audistis, neque figuram vidistis, id est, quoniam vobis non forma visibili apparuit aut viva vox hoc de me testimonium perhibuit. At vos non tenuistis ejus declarationem (sive perseverare, constantiter inesse, tenere, est formula Joanni usitatissima), et hoc quod dico, verum esse inde apparet, quod (ita est hæc ἀποκρίσις) ei quem ille misit, fidem habere recusastis.

mihî non creditis, quasi dictum sit: Si mihî crederetis, vocem Patris audiretis, et speciem videretis; qui enim videt me, videt et Patrem; similiter qui audit me, audit et Patrem, et verbum Patris in eo manet.

Tertio, S. Cyrillus et Chrysostomus censent hæc dici a Christo ad confundendos Judæos, jactantes quod Deum audissent et viderent in Sina decalogum promulgantem, q. d. Erratis, et falso jactatis, o Judæi; vos Deum audisse et vidisse in Sina; nam Deus purus est spiritus, qui nec vocem, nec speciem propriam habet, sicut habet homo: quare illa vox quam audistis, et species ignis quam vidistis in Sina, non fuit vox, nec species vera et propria Dei, sed symbolum et signum dumtaxat corporeum, vobis corporatis et rubibus arcanam et invisibilem deitatem, instar umbræ representans.

Quarto, S. Athanasius, lib. IV *Contra Arianos*, per verbum, Græce *ῥῆμα*, intelligit Christum Dei Filium, qui est verbum Patris: quem apte jungi cum specie et forma Dei assertit, eo quod ipse character sit et viva imago Patris, sensumque esse, q. d. Vos vocem Dei non audistis, nec formam vidistis, et cum supereset vobis modus unus, ut in me, qui sum Verbum Patris et imago ejus substantie, quemque qui videt, videt et Patrem, crederetis, hunc modum contemnitis et non creditis mihî: propterea Patris cognitionem non habetis, et divina notitia privati estis.

Quinto, Toletus, q. d. Vos, o Judæi, perterriti voce tubali angeli et igne fulgurante in Sina, petistis vocem hæc terribilem amplius non audire, nec ignem horribilem videre, sed ut Deus vobis per Moysen quasi internum loqueretur, idque a Deo obtinistis; sed verbum et pactum ejus, ad quod vos obligastis, non servatis: acceptastis quidem pactum ejus, nempe vos audituros quem ille miserit Prophetam de gente vestra; at verbum et pactum ejus non manet in vobis, quia quod pepigistis, implere non vultis. Ecce enim ego sum quem ille misit, et vos non mihî creditis, nec auditis me, sicut promisistis.

Verum primus sensus maxime videtur congruus et appositus.

39. SCRUTAMINI SCRIPTURAS, QUIA VOS PUTATIS IN IPSIS VITAM ÆTERNAM HABERE; ET ILLÆ SUNT QUÆ TESTIMONIUM PERHIBENT DE ME. — «Scrutamini,» tam in Græco quam in Latino, potest esse modus indicativi et imperativi: in indicativo modo accipit Cyrillus, q. d. Vos, o Scribæ, assidue scrutamini et versatis Scripturas, quæ testimonium perhibent de me; sed vos illud capere et intelligere non curatis, quia ad me venire non vultis. Melius S. Augustinus, S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius et alii accipiunt in imperativo, q. d. Vestigite Scripturas, et in iis invenietis Deum Patrem mihî perhibere testimonium.

Porro, per *et scrutamini*, Christus, ait Chryso-

tomus, «Judæos ad Scripturarum non simplicem et nudam lectionem, sed ad investigationem perquam diligentem relegavi; non enim dixit: Legite Scripturas, sed scrutamini,» Id est diligenter querite, et quasi effodite latentem in ea de rebusque divinis thesauros, sicut qui scrutantur venas auri et argenti, terram effodunt ut aurum inveniant. «Effodere profundius jubet, ut ea que alto in modum thesauri recondita sunt, possint invenire,» ait ex S. Chrysostomo Euthymius. Sic et Theophylactus. «Dixerat eis, ait, verbum Dei, hoc est Scripturæ, quæ de me testantur, non sunt in vobis. Igitur quomodo poterunt habere verbum Dei? inquit: Scrutamini Scripturas.» Sic Scripturas scrutabantur il qui bus prædicabat Paulus, *Acto. xvii, 11*, sed sincere et solius veritatis cognoscendæ studio: quare in Scripturis invenerunt Christum; quem eis prædicabat Paulus.

QUA VOS PUTATIS IN IPSIS (id est in eorum intelligentia, fide et observatione) VITAM ÆTERNAM HABERE. — Si quis enim credit et facit que jubet Scriptura, vitam æternam assequetur. Hinc patet Judæos plerosque, ac nominatim Phariseos, credidisse animæ immortalitatem aliamque post hanc superesse vitam, in qua probis vita æterna, improbis mors æterna, a Deo irroganda sit. Dico plerosque; nam Sadducei hæc omnia negabant, ut patet *Acto. xxiii, 8*.

ET (id est etenim; Hebræum enim *עַתָּא*, id est et, sæpe est causale, idemque valet *quod nam, quia, etenim*. Ita Euthymius; dat enim causam cur dixerit: «Scrutamini Scripturas;» quia scilicet) ILLE SUNT QUÆ TESTIMONIUM PERHIBENT DE ME, — scilicet multæ ad litteram, plures in sensu allegorico et mystico; quia «finis legis est Christus,» *Rom. x, 4*; nam, ut ait Petrus, «huc omnes Prophætæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus, omnes qui credunt in eum,» *Acto. x, 43*. Lector ergo sacræ Scripturæ, ac presertim interpres, doctor et prædicator, scrutetur Scripturas, et in omnibus inveniet Christum vel in veritate apertum, vel sub umbris et figuris opertum, celatum et velatum. Vide nostrum Josephum Acostam, lib. *De Christo revelato*, ac S. Cyprianum, lib. *De Testimonio contra Judæos*.

40. ET (tamen) NON VULTIS VENIRE AD ME UT VITAM HABEATIS, — q. d. Non vultis mihî adherere, in me credere, meam doctrinam et legem capessere, ut vitam æternam a Scriptura prædicatam acquiratis. Ad illam enim ego solus sum via, veritas et vita, *Joan. xiv, 6*.

41. CLARITATEM (Græce *διὰ τὴν*, id est gloriam) AB HOMINIBUS NON ACCIPIO — Est occupatio; q. d. Vos, o Scribæ suspicamini et mihî objicatis quod ego tam magnifica de me prædicem, meamque dignitatem et auctoritatem tam impense probare coner ex studio vanæ gloriæ, quod scilicet vener auram populi, ab eoque glorificari, mag-

nusque, imo Filius Dei haberi cupiam. Respondeo, me hæc de meipso prædicare, non propter me ut gloriam hominum auceper, sed propter vos, ut scilicet vos salvem; vestræ enim salutis sum avidus, illanque sitio: scio enim neminem posse salvari et vitam æternam possidere, nisi per me, utpote quem Deus constituit mundi Salvatorem. Ita S. Chrysostomus, Cyrillus, Leontius et alii, idque patet ex sequentibus.

42. SED COGNOVI VOS, QUIA DILECTIONEM DEI NON HABETIS IN VOBIS, — q. d. Scio et pectro intima cordis vestri (sum enim cardiognostes et cordium inspector, quia Deus), videoque in iis nil esse amoris divini, sed illa plena esse ambitio, avaritia, superbia: que est causa cur tam clara testimonia, quæ ego pro me profero, accipere et in me credere nolitis, q. d. Radix vestræ incredulitatis et obstinationis non est mea gloriæ ambitio, sed vestra vesterque defectus charitatis. Si enim vere Deum diligeretis eique uni placere studeretis, utique me ab eo misum et tam clara in Scriptura descriptum agnosceretis. Sic et hodie hæreses causa in multis est vitiatæ amor; quia scilicet multi amant libertatem carniæ, quam docet heresis, nec amant Deum, qui eam stringit et vetat.

Alter hæc cum præcedentibus necit Cyrillus, q. d. Non hæc magna de me prædicavi propter claritatem, ut scilicet humanam laudem auceper, sed ut cognoscatis (sicut ego cognosco) dilectionem Dei non esse in vobis, qua privati, quomodo poteritis ad me, qui Filius sum Dei, venire?

Alter quoque Chrysostomus et Euthymius, q. d. Vos, o Scribæ, me persequimini, non ex zelo Dei, quod Deum Deique honorem diligatis, sed ex odio et invidia; nam ego tot testimoniis probavi me esse a Deo misum.

Alter denique Toletus et Maldonatus, q. d. Ego prædico me esse Messiam et Dei Filium, non quod queram vanam hominum gloriam, sed quia cognovi, id est cognosco, vos dilectionem Dei, quæ ad vitam æternam ducit, non habere; ut scilicet ad dilectionem hanc per fidem, qua in me creditis, adducam.

43. EGO VENI IN NOMINE PATRIS MEI, ET NON ACCIPIETIS ME: SI ALIUS VENERIT IN NOMINE VOSTRO, ILLUM ACCIPIETIS. — «In nomine Patris,» quasi Filius missus a Deo Patre, ut ejus nomine et auctoritate, atque ad illius unius laudem et gloriam impleam illa que ipse vobis de Messia promisit; nimirum ut per illum Dei notitiam, gratiam, salutem et vitam æternam vobis largiatur; idque tot testimoniis que Pater mihî dedit, vobis clare probavi; et tamen «non accipitis me,» sed ut pseudopropheta refutatis: quare justo Dei iudicio fiet, ut, si alius pseudopropheta ad vos venerit, non missus a Deo, sed «in nomine suo,» id est sua auctoritate, sua ambitione, sua audacia esse ingereus, fingens jactansque se esse Messiam, illum ut talem recipiatis. «Alius» ergo hic

erit Antichristus, cui credent Judæi, qui Christum respuerunt, juxta illud Pauli, *II Thessal. ii, 10*: «Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.» Vide ibi dicta. Ita S. Chrysostomus, Cyrillus, Augustinus, Beda, Leontius et passim veteres. Rursum, «alius» quilibet pseudopropheta, fingens se esse Christum, ideoque Antichristi precursor hic accipi potest, qualis fuit paulo post Christum Ægyptius ille, qui triginta hominum millia post se duxit in exitum, de quo Josephus, lib. *II Belli*, cap. *xii*. Item *Ben chobab*, id est filius mendacii, qui se falso vocabat *Barchabab*, id est filium stellæ, sub Adriano Imperatore, de quo Eusebius, lib. *IV Histor.*, cap. *vi*.

44. QUOMODO VOS POTESTIS CREDERE, QUI AB INVICEM ACCIPIETIS; ET GLORIAM QUÆ A SOLO DEO EST, NON QUÆRITIS? — q. d. Vos gloriam humanam, brevem et exilem captatis: quare me spernitis, qui gloriam humanam contemno et contemnendam doceo; sectandam vero esse divinam et æternam, quam Deus Senectis inchoat in terra, sed perficit in cælo, ubi eos omni gloria cumulat ac beabit. Ita Theophylactus.

Rursum, q. d. Vos vultis coli a populo, quasi sapientes summique legis doctores, ac religiosissimi ejus observatores: quare non vultis mihî subici meique fieri discipuli. Ambitio ergo est, que vos excoct et in infidelitate vestra obdurat.

45. NOLITE PUTARE QUIA (quod) EGO ACCUSATERIS SIE VOS APUD PATREM: EST QUI ACCUSAT VOS MOYSES, IN QUO VOS SPERATIS. — Audi Cyrillum: «Non opus est alio accusatore, sed etiam ceteris omnibus silentibus, solam Moysen legem, ad condemnationem non credentium in se Judeorum sufficere asserit.» Moysen nominat, quia Judæi totam suam fidem et spem in Moysæ locabant. Unde dicebant: «Nos Moysi discipuli sumus: nos scimus quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus unde sit,» *Joan. ix, 28*. Quare Christus «sagaciter hoc in isorum caput retorquet,» ait Euthymius. Unde sequitur:

46. SI ENIM CREDERETIS MOYSE, CREDERETIS FORSITAN ET MIHI: DE ME ENIM ILLE SCRIPSIT. — «Forsitan:» sic Interpres noster vertere solet *Græcorum ἄν*, id est *utique*; quod proinde confirmantis est, non dubitantis, q. d. Si Moysi crederetis, utique mihî quoque crederetis. Quare veteres nonnulli non legunt *et forsitan*. Vide dicta *Matth. xi, 23*.

DE ME ENIM ILLE SCRIPSIT, — tum in *Levitico* totoque *Pentateucho*; nam omnes ejus ceremonie et historie fere me præfigurant: ita S. Chrysostomus et Cyrillus; tum clare et disertè de me scripsit *Deuter. xviii, 15* et *18*, dicens: «Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, similem tui, et ponam verba mea in ore ejus, qui autem verba ejus, que loquetur in meo, audire noluerit, ego ultor eris sum scripsit de Christo Moyses»

ubi et tempus venturi Messie ex oraculo Jacobi assignat dicens: « Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est. » Jam autem a Juda sceptrum de fecerat translatumque erat ad Herodem: ergo erat jam tempus adventus Messie.

47. SI AUTEM ILLIUS LITTERIS NON CREDITIS: QUOMODO VERBIS HEIS CREDITIS? — Est argumen-

tum ad hominem; Judei enim Mosen preferebant Christo; quare recte contra eos argumentatur: Si vos Moysis, quem vos summi facitis, litteris quas de me scripsit; non creditis, multo minus meis verbis creditis. Frustra ergo tot testimonia profero, cum vos in mei odio et rebellionem obstinatosque videam. Sermonem ergo finio, taceo et abeo.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus quinque panibus et duobus piscibus pascit quinque hominum milia. Secundo, vers. 17, ambulat super mare. Tertio, vers. 27, disputat de cibo animæ spiritali. Quarto, vers. 35, agit de pane Eucharistia.

1. Post hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis; 2. et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. 3. Subiit ergo in montem Jesus, et ibi sedebat cum discipulis suis. 4. Erat autem proximum Pascha, dies festus Judæorum. 5. Cum sublevasset ergo oculos Jesus, et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi? 6. Hoc autem dicebat tentans eum; ipse enim sciebat quid esset factururus. 7. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat. 8. Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas, frater Simonis Petri: 9. Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, et duos pisces; sed hæc quid sunt inter tantos? 10. Dixit ergo Jesus: Facite homines discumbere. Erat autem fenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia. 11. Accepit ergo Jesus panes, et cum gratias egisset, distribuit discumbentibus; similiter et ex piscibus quantum volebant. 12. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant. 13. Collegerunt ergo, et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfluerunt his qui manducaverant. 14. Illi ergo homines cum vidissent quod Jesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum. 15. Jesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent ut raperent eum, et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. 16. Ut autem zero factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare. 17. Et cum ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum; et tenebræ jam factæ erant; et non venerat ad eos Jesus. 18. Mare autem, vento magno flante, exsurgebat. 19. Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Jesum ambulantem supra mare, et proximum navi fieri, et timuerunt. 20. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. 21. Voluerunt ergo accipere eum in navim; et statim navis fuit ad terram, in quam ibant. 22. Altera die, turba quæ stabat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una, et quia non introisset cum discipulis suis Jesus in navim, sed soli discipuli ejus abissent; 23. alia vero supervenerunt naves a Tiberiade juxta locum ubi manducaverant panem & gratias agente Domino. 24. Cum ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi, neque discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, et venerunt Capharnaum quærentes Jesum. 25. Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti? 26. Respondit eis Jesus, et dixit: Amen, amen dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manduc-

castis ex panibus, et saturati estis. 27. Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signavit Deus. 28. Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei? 29. Respondit Jesus, et dixit eis: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille. 30. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videamus, et credamus tibi? quid operaris? 31. Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de cælo dedit eis manducare. 32. Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. 33. Panis enim Dei est, qui de cælo descendit, et dat vitam mundo. 34. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc. 35. Dixit autem eis Jesus: Ego sum panis vitæ; qui venit ad me, non esuriat; et qui credit in me, non sitiet unquam. 36. Sed dixi vobis, quia venit ad me, non esuriam foras; 37. quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. 38. Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, Patris; ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die. 39. Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me; ut omnis qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die. 40. Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me; ut omnis qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die. 41. Marmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi, 42. et dicebant: Nonne hic est Jesus, filius Joseph, cujus nos novimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo descendi? 43. Respondit ergo Jesus, et dixit eis: Nolite murmurare in invicem: 44. nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: et ego resuscitabo eum in novissimo die. 45. Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit a Patre, et didicit, venit ad me. 46. Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est a Deo, hic vidit Patrem. 47. Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam æternam. 48. Ego sum panis vitæ. 49. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt. 50. Hic est panis de cælo descendens; ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. 51. Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. 52. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. 53. Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? 54. Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. 55. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die. 56. Caro enim mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. 57. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. 58. Sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem, et qui manducat me, et ipse vivet propter me. 59. Hic est panis, qui de cælo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, et mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. 60. Hæc dixit in synagoga docens, in Capharnaum. 61. Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, et quis potest eum audire? 62. Sciens autem Jesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat? 63. Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius? 64. Spiritus est, qui vivificat; caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt. 65. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum. 66. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo. 67. Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro, et jam non eum illo ambulabant. 68. Dixit ergo Jesus ad duodecim: Numquid et vos vultis abire?